

Обряд обдаровування, або Огляд пісень сліпців-жебраків*

Марія Клеут

УДК 398.87(497.11)

Mariia Kleut. Rite of Bestowal, Or a Survey of Blind Mendicants' Songs. The article makes a special effort to define mendicant songs as a special genre of folk lyric poetry on Mariia Kleut the basis of three criteria: (1) as a verbal (and musical) part of mendicant customs, which have certain characteristics of ritual (a specific place where alms are sought, a specific time when this is done, a certain form of behavior); (2) from the standpoint of their functionality and (3) in view of their immanent poetic features.

Key words: mendicant songs, folk lyric poetry, ritual, alms.

Марија Клеут. Дарак или оглед о слепачким песмама. У раду се настоји да се дефинишу слепачке песме као посебан жанр народног лирског песништва на основу три критеријума: (1) као вербални (и музички) део обичаја прошње, који има неке карактеристике ритуала (одређено место где се милостиња тражи, одређено време када се то чини, одређени облик понашања); (2) с обзиром на њихову функционалност и (3) у погледу њихових иманентних поетских карактеристика.

Кључне речи: слепачке песме, народне лирско песништво, ритуал, милостиња.

Користуючись термінологією, запозиченою в народних митців, Вук Караджич назвав один з різновидів ліричних пісень «піснями сліпців-жебраків» і тому закодував у цьому терміні певний подвійний зміст (який наявний і в повсякденному мовленні): під цією назвою могли бути представлені й усі пісні, що їх співали або виконували речитативом люди, знедолені внаслідок утрати зору, а також і будь-який різновид народної пісні, який можна залучити до цього пісенного ряду з огляду на контекст, зокрема на обставини, під час яких пісня була створена, тобто у зв'язку з її прагматичною функцією та іманентними характеристиками. Насамперед до цієї категорії пісень належали давні пісні сліпців епічно «мертвої» збірки «Пјесмарици»: «... але боюся, що й цього не буде дуже багато, бо ніякий сучасний серб не скаже: “Де, що кому спаде на розум – стає сюжетом пісні для співців”» [2, с. 44].

Таким чином репрезентована вказівка на іронічно-оцінне ставлення громадськості до цього жанру народної пісні. *Пјесме слепачке* (пісні сліпців-жебраків) як окремий жанр з'явилися в першій книзі «Народних српских пјесама» («Народні сербські пісні») (1824), а у виданні В. Караджича (Відень, 1841 р.) із п'ятнадцятьма піснями подано і їх тлумачення: «У Срему, у Славонії, у Бачку і Банату сліпці наші погано знали юнацькі пісні, перед оселями стоячи, співали пісні побожні, щоб ними людей запалювати в церквах та монастирях, на базарах і в селах, на святкове дійство і у звичайний день: посідають на землю і, співаючи під гуслі, просять, щоб їм щось подали. Спочатку ці пісні називалися **преткућнице** чи **преткућнице**, тобто ті, що їх виконують перед осе-

лями, хатами (від сербського *кућа* – дім, хата, оселя), а згодом з'явилися інші їх різновиди, зокрема **кляњалице** (під які виконавці кланяються і моляться). Сліпець Філіп Вишнич, коли чув у Срему ці “кланялиці”, підсміювався, говорячи: “Ваші сліпці не вміють співати, тільки й уміють бога славословити під гуслі і кричати: подаруйте, порадуйте!”» [3, с. 155] ¹.

У цьому невеличкому уривку наведено стислий зміст пісень сліпців, спосіб їх виникнення, територіальна поширеність, а насамкінець подано вже їхні значеннєві характеристики. Як етнограф і збирач народних творів, прагнучи представити народні традиції в усій їх багатоманітності, В. Караджич приділив цим пісням окрему увагу, не виділяючи їх нібито особливо, проте його критика є життєвою позицією одного з найвідоміших жebraків-сліпців. Наступні збирачі, значною мірою під впливом настанов В. Караджича, однак без притаманної йому систематичності, шли слідами сліпих співців, а не сліпців-жебраків. Деякі зразки цих пісень, виконавці яких просили милостиню, було записано й надруковано.

У 1843 році «Летопис Матице српске» («Літопис Матиці сербської») репрезентував малу передмову під назвою «Елегія серпски слепача» («Елегія сербських сліпців») з однією піснею і коментарем: «Сербські сліпці мають звичай із цими віршами милостиню просити. Бо ці пісні, попри неабияку простоту й невимушеність викладу, велику силу мають» [6, № 84]. Надзвичайно цікавим при цьому є відзначення «особливої сили» пісень сліпців-жебраків, як, скажімо, зіставлення їх з гомерівськими традиціями, але значення пам'ятки анонімного автора дещо нівелюється у зв'язку з відсутністю будь-яких відомостей про час і місце виникнення цього запису.

Певний внесок у вивчення пісень сліпців-жебраків зробила Міліца Стоядинович Српкіня, виконавиця пісень, яка під безпосереднім впливом і під наглядом В. Караджича збирала ці усні пам'ятки, прославляючи в

* Дослідження, на основі яких написано цю статтю, було підготовлено в межах проекту «Фрушка гора у књижевности» («Фрушка Гора в літературі»), який здійснюється за фінансової підтримки Обласного секретаріату науки і техніки АП Воеводини у Відділенні сербської літератури філософського факультету Нові-Садського університету під керівництвом д-ра Ліляни Пешикан-Люштанович.

такий спосіб Відовдан у монастирі Раваниці (біля сремського села Врдник), відома записом однієї такої пісні, а потім і описом одного вірування [10, с. 47, 126, 153–154]. Наскільки опис сліпців у В. Караджича близький до дійсності, суворий, позбавлений емоцій, настільки у М. Стоядинович поетично багатий. З нього можна зрозуміти й усвідомити (залишивши поза увагою романтичні переживання), що в середині XIX ст. у Сремі спів сліпців-жебраків – усе ще жива традиція, крім того, співці гуртувалися навколо монастиря, особливо під час великих свят, а також до їх репертуару входили як власне ліричні пісні сліпців-жебраків, так і деякі юнацькі. М. Стоядинович була хрещеною дитиною однієї такої сліпої виконавиці (у якої, цілком імовірно, і записала чимало пісень, серед них і пісню «Крајцара је мален дарак» («Крейцеровий малий дарунок»)), зафіксувала також вражаюче своєю силою і непохитністю вірування: «Ніхто не хотів дитині сліпців хрещеною бути. Хіба що цигани, вони б покумували, але сліпці нізащо не хотіли їх за кумів мати» [10, с. 126].

Сліпці як творці юнацьких народних пісень досить відомі, пісні деяких з них (Філіпа Вишничя, сліпих Живани, Єци і Степанії) також добре досліджені, а пісні сліпців-жебраків як жанр народної лірики залишилися поза увагою, мало вивчені й певною мірою знецінені. Виняток становить показове щодо цього есе Владана Недича «Југословенска народна лирика» («Південнослов'янська народна лірика»). Розділ, що стосується цього жанру ліричних пісень, невеликий за розміром, пропонує своєрідну програму їх дослідження, акцентує увагу на цінності таких пісень і загалом представляє їх в інший спосіб, аніж В. Караджич: «Пісні сліпців-жебраків створені поєднанням уривків із пісень, які запозичуються виконавцями від одного тексту до іншого. Проте їх творці, автори цих уривків, були вельми обдаровані як лірики. Вони натхненно промовляли про свою нелегку долю, про свої “темні” дні і ночі “без місяця”, про свої поневіряння “від немилых до чужих”. Коли спів відбувався поблизу святих церковних місць, пісні зазнавали певного впливу церковної мови. Саме в них – у цьому ще одна специфічна риса їхнього побутування – широко було залучено демінутиви, найчастіше від слів “життя” й “очі”» [7, с. 22].

У контексті існуючих звичаїв, з огляду на їхню прагматичну функцію (насамперед роздавання милостині), окреслено й тематичне коло, а також основні мотиви пісень, ці пісні релятивно чітко виділяються як окремий жанр, і в цьому сенсі їх легко класифікувати. Відомі записи В. Караджича – для жодного з них не представлено контекст виконання – викликають подекуди непорозуміння [3, № 207–212, 214]. Ідеться про пісні з доволі розвиненою наративною структурою і змістом, пов'язаним з релігійними уявленнями [3, № 207–209], відповідно їх і називали «молитвице» («молитви») [3, № 210–212, 214], вони були призначені для того, аби спонукати слухачів до милосердя й роздумів про гріх, їх могли виконувати співці, коли просили милостиню, та, власне, і поза цим контекстом. Подаючи першу з них під назвою «Љуба богатога Гавана» («Кохана заможного

Гавана»), В. Караджич записав: «Цю пісню в супроводі гусел співала Єца, сліпа жінка із Земуна, коли просила милостиню, ідучи від хати до хати. Коли вона підходила до якоїсь хати, то починала під гуслі співати (щоб було чути, що вона під хатою), а коли їй щось подавали чи рішуче відповідали, що тут їй нічого не подадуть і немає на що сподіватися, вона припиняла спів і рушала далі, а якщо хтось просив, вона йому виконувала цілу пісню... Я сам її [пісню] потім (у 1838 році) чув в Імоскому (у Далмації) і вже від людей, які не були ні сліпцями, ні жebraками» [3, с. 155–156].

Така характеристика й, утім, усе інше, що відомо від В. Караджича про сліпців-жебраків, які практично існували за рахунок милостині, яку отримували, а також про репертуар цих виконавців, указує на те, що їх могли співати, щоб отримати милостиню, оскільки теми, наявні в піснях, близькі до баладного жанру, а також через той факт, що спів сліпців уже підсвідомо натякає на те, що їх треба нагородити милостинню за нього – як у юнацьких піснях. За Ф. Вишничем, треба було б сказати, що нагорода за виконання юнацьких пісень – явище, яке коріниться ще в патріархальній культурі, а створення текстів ліричних пісень перебуває в зоні видозміненої патріархальної культури. Сліпа Єца об'єднала ці дві традиції. Цілковито імовірно, що обидва репертуари – епічний і ліричний – були і в сліпої Живани². Пісня «Опет Наход Симеун» («Знов Наход Симеон») [4, № 15] невідомого виконавця, яка є легендою у віршах з основним мотивом родового гріха (епічна, з відповідно розвиненою наративною структурою), закінчується віршами (фінальною формулою), які не перебувають у тісному зв'язку з її змістом, а мають усі характерні ознаки пісні, де сліпці висловлюють прохання подати їм що-небудь:

Благо оном брату ришћанину
Кој' целива и прилог придаје,
Прилог даје и очима гледи.

Усі ці факти вказують на те, що цю пісню виконують у той самий спосіб, що й пісні сліпої Єци.

В. Караджич на основі свого досвіду збирання пісень виділив пісні сліпців-жебраків як окремий різновид, невідомий до того часу, під цим терміном він об'єднав два види, відмінні на поетичному рівні (тобто – ліричні й епічні пісні), близькі за походженням і способом виконання, до того ж пов'язані особисто трагедією співця-виконавця. Тому, імовірно, він залучив до свого «Словника» не тільки термін «слепачке песме» («пісні сліпців-жебраків»), але й «клањалице» («пісні-поклони») та «преткутнице» («пісні біля осель») [5, с. 389, 799].

У лексиконі «Народної творчості» («Народна књижевност») запропоновано схоже вирішення: значення словосполучення пісні сліпців-жебраків передбачає значення, закладене у слові, похідному від «клањати», «згинатися», – «поклонні пісні», «пісні-поклони»: «Лірична народна пісня, що складається найчастіше з восьми віршів, яку сліпий співак виконує, щоб

отримати милостиню. Виконана у християнсько-моралістичному тоні, вона сповнена почуття щирої туги над нещасливою долею людською». Термін «пісні біля осель» залишається незмінним.

Визначення поняття «пісні сліпців-жебраків» у «Словнику літературознавчих термінів» [1, с. 736] сформульовано переважно на основі вже процитованого уривка з тексту В. Недича, але використано його не в занадто адекватний спосіб, як, наприклад, у книзі «Народна творчість», характеристика ж терміна «пісні біля осель» залишається тією самою.

Пісні сліпців-жебраків як окремі різновид ліричної народної творчості можна розрізняти за трьома критеріями: 1) як вербальна (і музична) частина-супровід звичаю просіння милостині, яка має виражені характеристики ритуалу (визначено місце, де співці просять, час, коли це відбувається, спосіб подання милостині від дарувальника до виконавця); 2) з позицій їх прагматичної функціональності; 3) з погляду на притаманні їм поетичні характеристики. Правильніше було б стосовно цього різновиду пісень запропонувати термін «прохальні пісні», але життєздатність використання терміна «пісні сліпців-жебраків» указує на основну причину такого тривалого їх існування.

Хоч істотними є відмінності щодо місця, часу та способу виконання, *пісні-поклони* і *пісні біля осель* не різняться суттєво своїми поетичними характеристиками. Звісно, вони не однакові – навіть за відсутності відповідного опису звичаю і на рівні самих мовних характеристик, – ті тексти, які виконуються, щоб отримати милостиню (благання, прохання подати щось), відрізняються від тих, що виконуються після того, коли подається дарунок (подяка і благословіння). До першої групи належать окремі записи В. Караджича [3, № 213, 215–217], запис, поданий у «Летопису Матице српске» («Літопису Матиці Сербської») [6, № 84], і запис М. Стоядинович [10, № 46], а до другої – тексти із записів В. Караджича [3, № 218–222].

Обидві групи пісень характеризуються монологічним способом оповіді, хоча тексти написані від першої особи однини і другої особи однини чи множини, їх, проте, в ідеалі треба було б розглядати як своєрідний діалог, у якому один учасник, потенційна і / чи реальна особа, яка подає милостиню, зображена як німий свідок і фігурує лише в описі другого учасника – сліпого виконавця чи виконавиці. За цими характеристиками пісні сліпців-жебраків відрізняються від інших видів пісень, які б могли епізодично виконуватися, щоб співакові подати милостиню, та й загалом від усього масиву народної творчості, для якого взагалі не є показовим текст пісень від першої особи. Пісні сліпців-жебраків можна розглядати як різновид інвокації (виклику), більшою чи меншою мірою розвинений. У піснях лунає заклик до мешканця будинку чи подорожнього подати щось, а потім – подяка за отримане. Неодноразово повторюються слова на зразок «друзі», «односельці», «батьки», «брат / братик / брати» в супроводі прикметників для їх характеристики (*мої, милостиві, милі, дорогі, любі, добрі*) – *батько* (доро-

гий), *мати* (мила, ніжна), *рід, плем'я* (милостивий, родовитий, знатний) і тільки в одному випадку *права рука, правиця* (синекдоха – той, хто подає милостиню). Основна кількість таких лексем пов'язана з родинними стосунками, близькістю до Бога й віри, яка подана прямо чи лише підсвідомо вловлюється:

Одбери се која мајко,
Која мајко, који отац,
Одбери се који братац,
Који братац, која секо
Од народа ришћанскога,
Од сабора Божијега [3, № 217].

Пісні сліпців-жебраків, які виконуються до того, як подають милостиню, відрізняються наявністю двох основних тем: зображення важкого життя сліпців і прохання нагородити сліпця милостинню. Ці теми в піснях щільно переплітаються, їх мовне обрамлення значною мірою стає формулативним. У цьому сенсі ці дві основні теми деперсоналізовані: схожими є і долі виконавців-сліпців, і їхні прохання подати милостиню³.

На відміну від високого ступеня формулативності віршів, їх відрізняє досить вільний порядок розміщення рядків: у тем немає чіткої, затверженої позиції в пісні, їх можуть у вільний спосіб включати до структури поетичної оповіді, розширювати чи звужувати, це вже залежить від імпровізаторських здібностей виконавця й контексту. Пісні сліпців-жебраків не мають чіткої, раз і назавжди закріпленої структури. Редукція (скорочення) поетичної оповіді може стосуватися всіх частин пісні, крім самого прохання про милостиню (ця тема мусить залишатися незмінною, щоб пісня не втратила свого основного змістового призначення). Високий ступінь формулативності мови й фіксований фонд тем і мотивів дозволяє стверджувати, що існує лише два принципові різновиди пісень сліпців-жебраків: мета одного – отримати милостиню, а за допомогою другого висловлюється подяка за дарунки і гроші – з безкінечними можливостями для варіювання.

Трагедія життя сліпців часто представлена картинною довгою, безкінечною шляху, який ще посилюється за рахунок окремих етимологічних фігур (*пут путовати, брод бродити*) й універсальних символів землі (вода, дерева, каміння) та неба (Сонце, Місяць). Драматичний контраст між особами, які подають і приймають милостиню, ще підсилюється за рахунок факту, що той, хто може бачити, дивиться (споглядає) на того, хто не в змозі бачити:

Видиш, брате милостиви [3, № 215];
Видите ме очицама [3, № 216, 216];
Видиш, брате, сужничара [3, № 215];
Видите ли мене слепу [3, № 217].

Формула прохання водночас посилюється за рахунок перерахування всіх можливостей, якими наділений слухач і яких позбавлений виконавець, скажімо: «Ви, брати, ніколи так не дивилися – у пустку, а сліні

не мають ні дому, ні роду, ні дітей»; у наступному віршованому рядку:

Даруйте ме, мила браћо,
Так' овако не гледали,
Слепа чеда не имали,
Ни у дому ни у роду,
И у свет га не спремили
Кано мене моја мајка [3, № 215].

Поетичне мовлення пісень характеризується значною кількістю демінутивів. Вибір демінутивів і їх семантичних полів дуже показовий. Об'єктом зображення стають явища, які позначають фізичні й духовні якості людини: десниця, руки, очі, вуха, серце, душа, життя, здоров'я, спогад, щастя⁴. Показовою є опозиційна пара *день і ніч*. Нарешті, демінутивами є діалектні слова, які позначають те, що виступає «предметом» обміну між сліпцем-співачем і тим, хто подає, – слухачем: *милостиня, крейцер, монетка, молитва, щастя*.

Поетичне мовлення пісень сліпців-жебраків характеризується ознаками, притаманними не лише цьому різновиду пісень, але й багатьом іншим ліричним пісням. Особливу групу формують лексеми, які становлять «предмет дарування», синтагми яких належать до одного семантичного поля. Те, що в прагматичному сенсі є метою виконання пісні задля отримання милостині, подається завжди в переносному значенні, практично ніколи не формується прямо, за допомогою слів із повсякденного мовлення (не вживається, скажімо, слово «просити»). Прохання милостині висловлюється за допомогою парафрази й метафори: *дарувати, подарувати, виділити, поділитися, не проходити повз нужденного, простягати правицю* тощо. Милостиня теж представлена метафорично (*дарування, подарунок*) і лише подекуди називається прямо (*гроші, крейцер*).

Найважливіше в цих піснях, відповіді на питання: що головне в цьому проханні сліпців, аби їм подали, що їм дає таке право просити і на чому взагалі базується цей звичай просити – можна зрозуміти, якщо усвідомити, яким є тлумачення цих слів. Пісні сліпців-жебраків і звичай просити милостиню вкорінені, з одного боку, у почутті співчуття як універсальному емоційному стані людини, а з другого, – у християнській міфологемі милосердя. Наголошуючи на рівності людей та однакового їх призначенні на землі й долі всіх людей (і сліпих жebraків, і тих, хто подає), виконавці пісень викликають співчуття й указують на різницю в становищі людей, насамперед зображенням важкого і виснажливого шляху, яким ідуть жebraки, а також використанням символіки дня й ночі, світла й темряви:

Што су вама бели дани,
То су мени тавне ноћи [3, № 215].
Што је вама бео данак,
То је мени тавна ноћца [3, № 217].

Потім виконавець використовує позитивні характеристики для людини, яка подає, а негативні – для свого власного становища. На противагу *сліпому чаду, сліпцю, каліці* використовуються лексеми: *щасливі оселі, орач, копач, путник, військовий, пастир, учень*. Позитивні атрибути людини, яка дарує, запозичені із семантичного поля справжнього життя, кульмінація їх постає в молитві, у якій співець обіцяє восхваляти дарувальника, і в піснях-подяках, які починаються з таких поетичних формул: «Спасибі, брате ришчанину», «Подяка тобі, добра правице», «Подяка тобі, брате, і усьому твоєму родові», «Дяка тобі, роде милостивий» [3, № 218–222]. Пісні-подяки сліпців-жебраків побудовано у формі благословення; у них милостиня розглядається як своєрідний дар за Божим посередництвом: «Господь мені це подарував», «Обдарував вас Цар Небесний», «Дарунок Божої душі» [3, № 218, 221, 222; 6, № 84].

Християнське походження пісень сліпців не викликає сумнівів. Їх біблійне коріння можна визначити насамперед згідно з тим, як виконавці тлумачили Божі заповіді. У піснях наявні вірші, у яких більшою чи меншою мірою простежуються алюзії на деякі уривки з Біблії, відповідно до яких тлумачиться становище сліпця у світі християнських уявлень. Розпорошені по книгах Старого й Нового Завіту, вони вказують на обов'язок допомагати сіромашним і немічним, таким, які не можуть працювати і про себе подбати⁵. Сім основних заповідей щодо необхідності подання нещасним і нагороди за це на тому світі сліпці-виконавці запозичили безпосередньо з Біблії, насамперед відповідну символіку: *брат / брати, рука / десниця, зріх, Царство Небесне*, а на цій основі побудували і власне бачення Раю – воскресіння праведних, яке висловили в метафоричний спосіб: *добре було / на цьому і на тому світі* [3, № 213]; *врата Раю відкриті, / для душі місце готове / на престолі Христовому* [3, № 217]; *а душа до Раю потрапила / і, коли Бога побачила, / райські слова промовляла* [3, № 218, 219]; *Бог твою душу удостоїв / Раю, місця світлого* [6, № 84].

Ключовим символом цих пісень є дарування як душевний порив (у дослівному значенні – те, що для душі), а реінтерпретація біблійних заповідей, яку у своїх піснях подавали сліпі виконавці, полягає, з одного боку, у наголошенні необхідності ділитися – для багатих, а з другого, – у значенні власної посередницької ролі за допомогою молитви. Так, те, що дарувальник подає (дарує) сліпому, не розглядається як *милостиня*, а як *дар*, те, чим діляться (у дослівному значенні – частина того, що маєш, від слова «део» – частина, те, чим діляться – «поделица»). Існування універсального принципу обміну в піснях сліпців-жебраків стосується саме конкретних матеріальних цінностей: за гроші, яких потребує виконавець, він дарує в пісні молитву і благословення. Правило, що не можна залишатися байдужим до благання сліпця, визначено й народним прислів'ям: «Кад проси, подај му ако и круну носи» («Коли хтось просить, подай йому, хай він і корону носить»).

Примітки

¹ У своєму «Рјечнику» («Словнику») поруч зі словами «клањалица» і «преткутњица» [5, с. 389, 799] подав і їх стислий опис, а зі словом «поделица» [5, с. 718] запропонував і два віршовані рядки з однієї такої пісні сліпців.

² Ось із чим пов'язане припущення В. Недича [8, с. 39], що одну з пісень сліпців-жебраків [3, № 217] Вук Караджич запозичив у цієї виконавиці.

³ Ступінь формулативності (у світлі

теорії Перрі – Лорда) наведено в поданій нижче таблиці, у якій окрему пісню взято як основну (колонка I і II), а в двох наступних колонках (III і IV) уписано такі самі формули назви, які з'являються вже в інших піснях.

I	II	III	IV
Даруйте ме, мила браћо,	[3, № 215];	3, № 216]	
Так' овако не гледали,	[3, № 215];	3, № 216;	3, № 217]
Слепа чеда не имали	[3, № 215];	3, № 216;	3, № 217]
Ни у дому ни у роду	[3, № 215];	3, № 216;	3, № 217]
И у свет га не спремили	[3, № 215];	3, № 216;	3, № 217]
Кано мене моја мајка	[3, № 215];	3, № 216;	3, № 217]
Што је у свет оправила	[3, № 215];	3, № 216]	
У незнану туђу земљу,	[3, № 215;		3, № 217]
А за туђим очицама.	[3, № 215;		3, № 217]
Ја сам жељан бела света,	[3, № 215;	3, № 216;	3, № 217]
Жарка сунца и месеца,	[3, № 215;	3, № 216;	3, № 217]
И по свету погледати	[3, № 215;	3, № 216]	
Црне земље испред себе,		[3, № 215;	3, № 216]
Ведре неба изнад себе.	[3, № 215;	3, № 216]	
Тешке путе да путујем,	[3, № 215;	3, № 216;	3, № 217]
Тешке броне да продујем	[3, № 215;	3, № 216;	3, № 217]
Већ да бијем и пребијам	[3, № 215;		3, № 217]
Од дрвета до дрвета,	[3, № 215;		3, № 217]
Од камена до камена,	[3, № 215;		3, № 217]
Од немила до недрага	[3, № 215;		3, № 217]
Као вода о брегове	[3, № 215;		3, № 217].

⁴ Експресивність демінутивів пісень сліпців-жебраків збережено в елегії «Коли померти молодим» Бранка Радичевича: «Збогом, житку, мој прелепи санче, /

Збогом, зоро, збогом, бели данче».

⁵ Пісні сліпців-жебраків близькі до наступних уривків: Третя книга Мойсея [25:35]; П'ята книга Мойсея [15.7, 5.10,

24.19]; Книга пророка Данила [4.27]; Євангеліє від Матвія [16.3, 25.40]; Євангеліє від Марка [10.21, 10.23, 10.25]; Євангеліє від Луки [14.14].

Література

1. Живковић Д. Речник књижевних термина. – Београд, 1985.
2. Караџић В. С. Сабрана дела Вука Караџића. – Књ. I. Мала простонародња славено-сербска рјечнарица (1814), Народна србска рјечнарица (1815). – Београд, 1965.
3. Караџић В. С. Српске народне рјечне. – Књ. I (1841) // Сабрана дела Вука Караџића. – Београд, 1975. – N IV.

4. Караџић В. С. Српске народне рјечне. – Књ. II (1845) // Сабрана дела Вука Караџића. – Београд, 1988. – N V.
5. Караџић В. С. Српски рјечник (1852) // Сабрана дела Вука Караџића. – Београд, 1986. – N XI/1-2.
6. Клеут М. Лирске народне песме // Летопис Матице српске. – Нови Сад, 1983.
7. Недич В. Антологија народних

лирских песама. – Београд, 1969.
8. Недич В. Вукови певачи. – Нови Сад, 1981.
9. Пешић Р., Милошевић-Ђорђевић Н. Народна књижевност. – Београд, 1984.
10. Стојадиновић М. С. Из колебе у дворове господске: фолклорна збирка Милице Стојадиновић Српкиње. – Нови Сад, 1990.

Переклад із сербської Мирослави Караџуби